

The author noted that the general behavior of suspects and accused persons, as a rule, is directed on reduction of its role in the committed criminal offences, the concealment of the past criminal activity. They affect the stable position of victims and witnesses, tighten terms of pre-trial investigation, interfere with the investigation, therefore, holding between them simultaneous interrogation is the most important investigative action. Hence simultaneous interrogations with such a category of persons depend on the correct and effective ownership and operation of the investigators tactical methods and their use in practice. Inadequate preparation of simultaneous interrogation closely associated with a risk of possible changes truthful testimony good party, to refuse to give testimony or disclosure of the data of the investigation. Unjustified delay of holding simultaneous interrogation may lead to the loss factor of surprise that contributes to the successful achievement of the goals of the investigation. Tactically held simultaneous interrogation previously interrogated persons, even if it failed to overcome the substantial contradictions in the testimony should make for defaulting participant psychological impact, loosening its installation on a lie, helps the investigator to check the truthfulness of the testimony of participants, further explore their psychological qualities, to develop new directions of pre-trial investigation.

Keywords: *organisation, organisation support, invvstigatinal actions, Simultaneous interrogation.*

Надійшла до редакції 27.03.2013

Н.П. Черняк

кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.13

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДОЗРУ

Розглянуто постановку та розв'язання окремих теоретичних та практичних питань щодо процесуальних особливостей проведення такої процесуальної дії, як повідомлення про підозру, та кола суб'єктів, які беруть у ній участь.

Ключові слова: *повідомлення про підозру, підозрюваний, кримінальне правопорушення, кримінальне провадження, досудове розслідування.*

Постановка проблеми. Реалізація кримінальної відповідальності є можливою лише у межах кримінального провадження. Останнє виникає у кримінальному процесі одночасно з прийняттям заяви про кримінальне правопорушення та повідомлення про підозру у випадках, коли для цього є відповідні підстави. Встановлення підстав повідомлення про підозру є початковим етапом у розкритті кримінального правопорушення та доведенні винуватості особи.

Даний акт означає появу у кримінальному судочинстві нового учасника процесу – підозрюваного. Підозрюваний є центральною фігурою у кримінальному процесі, навколо якої концентруються процесуальні дії органів досудового розслідування, прокурора, суду та інших учасників процесу.

Правильне вирішення питання про повідомлення особі про підозру сприяє досягненню таких перспективних завдань кримінального провадження, як зміцнення законності та правопорядку, охорона інтересів суспі-

льства, прав і свобод громадян та виховання їх у дусі дотримання Конституції України та відповідних законів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В Україні проблемі повідомлення особі про підозру присвячено роботи таких вчених: О.М. Бандурка, Ю.Ф. Жаріков, В.Ю. Журавльов, І.П. Козаченко, В.П. Кувалдін, С.С. Овчинський, В.Л. Регульський, І.Р. Шинкаренко, М.Я. Никоненко, І.В. Рогатюк, Л.Д. Удалова, О.О. Чепурний, М. Ю. Черкова, І.В. Озерський та ін.

Метою дослідження є постановка та розв'язання окремих теоретичних та практичних питань щодо процесуальних особливостей проведення такої процесуальної дії, як повідомлення особі про підозру, та кола суб'єктів, які беруть у ній участь.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень ст. 2 КПК України, викриття винних і забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до кримінальної відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура, є завданнями кримінального провадження [1, с. 3].

Досудове розслідування спрямоване на виконання цих завдань, а точніше — на встановлення конкретної особи, винної у вчиненні кримінального правопорушення, за ознаками якого розпочато кримінальне провадження.

У разі виконання цього завдання повною мірою починає реалізовуватися функція обвинувачення у кримінальному процесі.

Повідомлення особі про підозру – це одне із важливих процесуальних рішень, яке приймає прокурор або слідчий за погодженням з прокурором до закінчення розслідування у кримінальному провадженні. В цьому процесуальному рішенні на основі доказів, зібраних у ході проведення досудового розслідування, конкретна особа набуває статусу підозрюваного.

Акт повідомлення особі про підозру має важливе юридичне значення:

1. Він служить одним із засобів забезпечення невідворотності відповідальності осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

2. Обґрунтована підозра дозволяє призначити таким особам справедливе покарання відповідно до характеру і тяжкості скоєного кримінального правопорушення.

3. Акт повідомлення особі про підозру є початковим моментом реалізації функції обвинувачення.

4. Акт повідомлення особі про підозру є початковим моментом забезпечення кримінальної відповідальності особи, винуватої у скоєнні кримінального правопорушення.

5. Після повідомлення особі про підозру процесуальне становище даної особи погіршується (її можна оголосити в розшук, відсторонити від займаної посади тощо).

Якщо у кримінальному провадженні здобуті докази (ст. 93 КПК України), що вказують на вчинення кримінального правопорушення конкрет-

ною особою, слідчий зобов'язаний, згідно зі ст. 276 КПК України, повідомити їй про підозру. Згідно з чинним Кримінальним процесуальним кодексом України, існують такі випадки повідомлення про підозру:

- 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення;
- 2) обрання до особи одного з передбачених КПК України запобіжних заходів;
- 3) наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

У випадках, передбачених ч. 1 ст. 276 КПК України, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа (службова особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені ст. 42 КПК України. Після чого слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав.

Після повідомлення особі про підозру слідчий набуває права застосувати до підозрюваного заходи забезпечення кримінального провадження:

- 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід;
- 2) накладення грошового стягнення;
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом;
- 4) відсторонення від посади;
- 5) тимчасовий доступ до речей і документів;
- 6) тимчасове вилучення майна;
- 7) арешт майна;
- 8) затримання особи;
- 9) запобіжні заходи.

По-перше, повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у разі затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення. Це положення КПК України означає, що уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

а) якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; б) якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин.

Згідно зі ст. 277 КПК України, письмове повідомлення про підозру складається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором.

Слід також зазначити, що повідомлення про підозру повинно містити такі відомості: 1) прізвище та посаду слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення; 2) анкетні відомості особи (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство), яка повідомляється про підозру; 3) найменування (номер) кримінального провадження, в рамках якого здійснюється повідомлення; 4) зміст підозри; 5) правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, з зазначенням статті (частини статті) закону України про криміна-

льну відповідальність; б) стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру; 7) права підозрюваного; 8) підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення [1, с. 148].

Письмове повідомлення про підозру обов'язково вручається в день його складення прокурором або слідчим, а у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень.

У кримінальному процесуальному законодавстві України також зазначено і той факт, що письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше 24 годин з моменту її затримання, а у випадку, якщо особі не вручено повідомлення про підозру після спливу 24 годин з моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню, що є гарантією реалізації права на захист у кримінальному процесі.

Також слід наголосити на тому, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи у приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати сімдесяти двох годин з моменту затримання.

Після затримання особи, уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана надати можливість негайно повідомити про своє затримання та місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи.

Затримана без ухвали слідчого судді, суду особа не пізніше шістдесяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Згідно з ч. 1 ст. 213 КПК України, якщо уповноважена службова особа, що здійснила затримання, має підстави для обґрунтованої підозри, що при повідомленні про затримання ця особа може зашкодити досудовому розслідуванню, вона може здійснити таке повідомлення самостійно, проте без порушення вимоги щодо його негайності.

У разі затримання неповнолітньої особи уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це її батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування.

Відповідно до положень ч. 4 ст. 213 КПК України, уповноважена службова особа, що здійснила затримання, зобов'язана негайно повідомити про це орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги. У разі неприбуття в установленій законодавством строк захисника, призначеного органом (установою), уповноваженим законом на надання безоплатної правової допомоги, уповноважена службова особа негайно повідомляє про це відповідний орган (установу), уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги [1, с. 111].

По-друге, повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у разі обрання до особи одного з передбачених КПК України запобіжних заходів, а саме: 1) особисте зобов'язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домаш-

ній арешт; 5) тримання під вартою.

Тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи.

Запобіжні заходи застосовуються: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора.

По-третє, у разі наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Достатніми доказами стосовно акту повідомлення особи про підозру слід розуміти достовірні відомості, зібрані, перевірені і оцінені слідчим у встановленому законом порядку, які у своїй сукупності приводять до єдиного висновку на даний момент розслідування про те, що конкретна особа вчинила кримінальне правопорушення, яке передбачене Кримінальним кодексом України, і не підлягає звільненню від відповідальності за нього.

Отже, підозрюваним у кримінальному процесі є особа, якій у порядку, передбаченому ст. ст. 276–279 КПК України, повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення.

Проаналізувавши норми кримінально-процесуального законодавства, можна зробити висновок щодо прав та обов'язків особи, якій повідомлено про підозру у кримінальному провадженні: 1) знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення її підозрюють, обвинувачують; 2) бути чітко і своєчасно повідомленим про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення; 3) на першу вимогу мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту – мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості; на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій; на відмову від захисника в будь-який момент кримінального провадження; на отримання правової допомоги захисника за рахунок держави у випадках, передбачених КПК України або законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги, в тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на її оплату; 4) не говорити нічого з приводу підозри проти нього або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання; 5) давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати; 6) вимагати перевірки обґрунтованості затримання; 7) у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – на негайне повідомлення членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб про затримання і місце свого перебування, згідно з положеннями ст. 213 КПК України; 8) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази; 9) брати участь у проведенні процесуальних дій; 10) під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу; 11) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з

метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала); 12) заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо; 13) заявляти відводи; 14) ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування в порядку, передбаченому ст. 221 КПК України, та вимагати відкриття матеріалів згідно зі ст. 290 КПК України; 15) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення; 16) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України; 17) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися; 18) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

До обов'язків особи, якій повідомлено про підозру, можна віднести: 1) прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк – заздалегідь повідомити про це зазначених осіб; 2) виконувати обов'язки, покладені на неї рішенням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 3) підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду.

Підозрюваному обов'язково вручається пам'ятка про його процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення.

Висновок. Правильне вирішення питання щодо повідомлення особи про підозру сприяє досягненню таких перспективних завдань кримінального провадження, як зміцнення законності та правопорядку, охорона інтересів суспільства, прав і свобод громадян та виховання їх у дусі дотримання Конституції України та відповідних законів.

Юридичне значення акту повідомлення особи про підозру складається також із того, що у стадії досудового розслідування настає новий етап, пов'язаний з тим, що у процесі досудового розслідування накопичено достатньо доказів для підозри у вчиненні кримінального правопорушення конкретної особи. Ця підозра вперше чітко сформульована в офіційному документі – повідомленні особи про підозру. В ній слідчий дає початковий висновок про наявність і суть кримінально караного діяння, вчиненого конкретною особою.

Бібліографічні посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України”. – Х., 2012.

Черняк Н.П. Процессуальные особенности сообщения лицу о подозрении. Рассмотрена постановка и решение отдельных теоретических и практических вопросов процессуальных особенностей проведения такого процессуального действия, как сообщение о подозрении, и круга субъектов, которые принимают в нем участие.

Ключевые слова: сообщение о подозрении, подозреваемый, уголовное правонарушение, уголовное производство, досудебное расследование.

Chernyak N.P. Remedial features of informing person about suspicion. The article is about the formulation and solution of some theoretical and practical issues regarding procedural peculiarities of such action, as informing person about suspicion and agents that take part in it.

The correct decision on notification of suspected person contributes to future challenges such criminal proceedings as strengthening the rule of law, protection of public interest and the citizens' rights and freedoms, and nurturing them in the spirit of the Constitution of Ukraine and the relevant laws.

As of this informong the person suspected of a criminal offense should be collected enough evidence to indicate that: 1) a criminal offense actually took place, a record of it included in the Unified Register of pre-trial investigation, and 2) it is committed by a person in respect of whom settled issue of handing him/her a notification of suspicion, and 3) a socially dangerous act contains a classification of the criminal offense.

Since the presentation of the person written notice of the suspicion of a criminal offense he/she takes the procedural status of the suspect.

The legal significance of the act of notifying the person suspected consists of the fact that the pretrial investigation begins a new phase, due to the fact that during the preliminary investigation has accumulated enough evidence to suspect a specific person in criminal offense. This suspicion was first articulated in an official document – a notification of the person in suspection. In it the investigator gives the original spirit conclusion about the existence and nature of criminal offense committed by a specific person .

Keywords: notification of the suspicion, suspect, offence, criminal procedure, pretrial investigation.

Надійшла до редакції 27.03.2013

І.О. Шинкаренко

кандидат психологічних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.132.1 : 159.99

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ І ПРАВОВІ ВИМОГИ ЗАКОННОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Висвітлено проблеми психологічного забезпечення негласної слідчої дії – спеціального слідчого експерименту. Визначено вимоги до психологічної підготовки проведення експерименту та наведено чинники впливу на об'єкт експерименту, правові умови досягнення мети експерименту, способи або тактичні прийоми доведення інформаційно-психологічних чинників впливу, психологічні вимоги до ролевої поведінки особи впливу та правові умови законності здійснення негласної слідчої дії.

Ключові слова: негласні слідчі дії, форми контролю за вчиненням злочину, спеціальний слідчий експеримент, психологічні чинники, правові умови, психологічний вплив.